

VADİ

Ortadan dere geçen dağın iki yamacına vadi denir.

Vadi deyince akla iki dağın arası gelir. Ortadan akan ırmak(dere), yamaçlar eğik, dik yamaçlar.

Bazı yörelerde Vadi yerine dere kullanılır. Batı kültüründen gelen tanımla derin geçilmez, aşılmaz veya zor vadilere (derelere) kanyon denmektedir. Anadolu da bunun karşılığı kısık, kapız gibi tabirler. Çöldeki derin dere vadiler vaha ismi alır. Her coğrafya kendi vadisine şekil verir. Coğrafyanın yapısı vadiye yansır. Gariptir, coğrafyanın kendisi ile uyumlu veya coğrafyaya zıt vadiler görürüz. Bunun hikmeti yaşama dair olmalı. Yaşanmaz coğrafyalarda yaşanır vadilere rastlanır. Hayat iklimi geniş alanlardan çekilmiş, vadilerde yerini almıştır.

Düzlüklerde yürüdüğünüzde sadece önünüzü fark edersiniz. Dere tepelerde yürüdüğünüzde yamaçları görürsünüz. Zirvelere yürüdüğünüzde aşağıları seyrederesiniz. Üçünde de yürüyorsanız üçünü de fark edersiniz. Farklı kılan görüşünüz değil farklı yerlerde oluşunuz, konumunuz oluyor.

Özlem

İnsan özlemez mi? Özlenmez mi? Vadi bu. Hayat bir yola benzer. Uzun ince, dolambaçlı, inişli çıkışlı bir yol. Düzü var, engeli var tuzakları var. İşte hayat yolculuğu vadi yolculuğuna benzer.

Yaşanmışlıkları özlem bir daha bir daha yaşamak ister. Vadide yolculuk yaşama tanıklık edende özletir.

Vadi bolluk bereket sunar. Tabiat ne cömertliği varsa tıpkı bir sandık gibi vadide sunar. Vadi doğanın yer sofrasıdır. Açık, davetkâr, cömert bir sofradır.

Nice nimetler ikram ediyor. Kurul ve tat doya doya.

Vadiye yolu uğrayan göz zevkini, ruh dinginliğini, mis kokulu havası ile nefesini, elvan elvan bitkileri, rayha rayha meyveleri çağlayan suları.... Kana kana içer, tada doyar. Vadi bolluk bereket. Her mevsim, her zaman.

Vadiler coğrafyanın köprüleridir. Bir yanda bozkır, sıralı dağlar, aşılmaz zirveler. Öte yanda özlenen düzlükler, uçsuz bucaksız ovalar. İki arasında selametle geçişe yol veren vadiler. Her zirvenin görünen bir sarp yanı, bir de kolayca ulaşılan yamaçları olduğu gibi vadilerinde coğrafyadan öte coğrafyalara geçiren hali vardır.

Vadiler bu yüzden göç yolları olur. Yükleri taşıma yolları olmakla kalmazlar kültürleri de taşıyiverirler. Bu göçler sürerken her vadiye nice medeniyet, nice kültürlerin izleri kalır. Vadi coğrafyanın en yoğun yaşanmışlık mekânlarıdır.

İşte bir vadi özlüyorum.

Hâlden hale dönen, mevsim mevsim evrilen. Evrile çevrile hayata benzeyen vadiler.

İlkbahar

Bir vadi özlüyorum. İlkbahar gelsin. Cemreler düşsün. Önce havaya, sonra suya, sonunda toprağa. Uyansınlar bir bir. Her biri tabiatın uyanmasına doğa diliyle yapılan çağrılar. Sonbaharla hazanı yaşayan karakışıyla üşüyen, uyusan tabiat uyandırma çağrılar. Sevgiyle, doğal haliyle, asaletiyle. Tabiat ilkbahara cemrelerle uyanır. Sonra çiçekler, baharın erkence çiçekleri, nergiz, lale, sümbül, çiğdem. Önce çiğdemler açar, çaylarda yamaçlarda. Sonra kuşlar gelir. Kış uykularından uyanır kuşlar. Vadilere ağaçlara, kaya kovuklarına yuva telaşı başlar. Vadinin bir yamacından öte yamaca uçarlar. Derken leylekler gelir. Leylekler yuvalarına gelir. Yuvalarında şakırdadıkça sesler vadide yankılanır. Kanat açarak süzülüşleri bu vadi benim demeye getirirler.

Ve ağaçlar. Ağaçlar uyanır derken. Tomurcuk açarlar. Ağaçlar tomurcuk yarışına girer. Erikler, akasya, badem ve ötekiler. Bazen ağaçlar havaya kanar, ilkbahar geldi derde çiçek açarlar. Ardından soğuk, kış, kırağı, mihricanlar. Erken gelen çiçekler nazik mi nazik. Dayanamazlar. Çiçekler solar, dökülür. Tabiatın dili bilinse de ağacın hali bir anlaşılrsa. Ne eder, ne yapar. Hangi duygular içinde bocalar. Doğada her canlı görevini yapar. Bunun ilkbaharda vadilerde apaçık gözlenir. Yeter ki baharı bekle, vadiyi gözle. Lisanı tabiat ile.

İlkbaharda vadiler hayata merhaba çığlıkları atarlar. Rüzgârın sesine çimlere uzanıpta kulak verince anlarsınız. Birde ılık, meltemler eser. Doğayı incitmeden eser. Ilık serin bahar rüzgârları ağaçların, çiçeklerin bin bir reyhanlı kokularını dalga dalga yayarlar. Türlü türlü kokular. Bahar kokuları. Kır kokuları. Kokular vadilerin yamacında savrulur durur. İlkbaharda vadi, çiçekleriyle, kokularıyla, uçan kelebekleriyle, uçuşan tozlarıyla, yeşiller çiçek giymeyi hazırlanan ağaçlarıyla, orada otlayan hayvanlarıyla, oynaşan kuzularla senin olur, benim olur. Ah! O vadilerde gezmesi ne hoş ne hoş.

Yaz

Bir vadi özlüyorum. Yaz, sarı sıcaklar çöksün. Gök ipil ipil olsun. Göz bakarken kamaşsın. Sinek vızıltılar, kuş sesleri uzaktan uzakta gelsin. Hepsi birer birer ayrdı yerde. Daz faslı gibi ara ara ötsünler dursunlar.

Güneş dalların yapraklarından aşağıya sızsın. Güneş sıcak, gölge serin. Vadinin dibinde ki yolculuk doyumsuz. Rüzgarın hissedilmediği serinlik, karşı yamaçlardan orman uğultuları.

Ağaç dipleri derin mi serin. Tepelerden hücum eden yalım aşağılarda vadinin sazağına çökerde hükmünü geçiremez.

Yamaçlarda renginden, biçiminden belli meyve ağaçlarında dallar meyveleri güzelleşiyor artık. Kimisi sararmış, kızarmış, kimisi olgunlaşıp dibine düşmedeler. Zamanı geldi vadilerin. Her yer bolluk, bereket.

Eskiler bir bıçak, biraz tuz yeter derlermiş. Vadilerde eğlenmek için. Yamaçlarda kayalar. Kaya dilberine vurmuş koyu gölgeler ne derin olur. Vadi de yol boyunca dev, iri, kocaman, kocamış ağaçlar. Açıklarında, yazlarında yarışta bende varım diyen genç ağaçlar. Boyları selvi gibi. Gün gelecek onlar yerini alacak. Her ağacın bir kokusu, birde gölgesi başka. Boyu posu daha başka. Vadi boylarınca çokça çınarlar olur. Zamanla konuşan çınarlar. Kabuklu, kağuklu çınarlar. Dere aktıkça su sarkan ağaç dalları. Bir dalı tutup dereye iner, kana kana içersin. Su berrak, su mavi, su tok tutar derler. Hele derin vadilerden akan çağlayan sular.

Vadi yamaçlarında bazen tek atımlık, bazen makineli gibi ses çıkaran cırcır böcekleri. Kuş sesleri, su sesleri. Hepsini birbirine karışık harmoni söyler. Her kıvrımında essiz manzaralar. Hele birde kuşbakışı manzaralar.

Yaz olunca sıcaklığı ile görkemi ile vadiye bağdaş kurmuş. Yürüdükçe alındaki terler serinlikle kaynaşır, dinginleştirir yürüyeni. Yamaçlardan akan sulardan, yapılan çeşmelerden kana kana sular içilmez mi?

Sonbahar

Bir vadi özlüyorum. Mevsim sonbahar görünsün. Renklerin mevsimi sonbahar. Sonbahar sarısı renkler. Alabildiğine renkler. Ton ton renkler. Zıtlar, pasteller desen desen renk çümbüşü vadilere çöksün. Hazan hayretle seyredilsin. Seyrine doyulmasın.

Sonbaharı sever herkes. Sonbahar duyguları duygular son baharı tetikler. Gün gün vadi renkleriyle, yaşamıyla değişir. Değişimin simgesi sonbahar. Her şey değişmeye mahkumdur fikrin ispatı sonbahar. Sonbahar kimilerine göre bereketin, bolluğun zirvesi, kimilerine göre insana son göz kırpışlar, kimilerine göre sona yaklaşan alametler. Ne olursa olsun sonbahar, hele vadide sonbahar ayrı, apayrı.

Vadide sonbahar renkler kadar tadlar yönünden de özlenir. Ağaçlar ne meyvesi varsa olanca cömertliği ile sunarlar. Kiminin meyvesi, kiminin yaprağı, kiminin çalısı, ne fark eder. Ekşi, tatlı, ezik, kutlu, canlı meyveler. Damak tabiatla sonbaharda buluşur. Sonbahar damak tadının baharı derler.

Sonbaharda aydan aya, günden güne hava değişir, iklim değişir, rüzgâr değişir. Ilıktan tutun sertine kadar eser rüzgârlara ağaçlar koro halinde selama kalkışır. Rüzgârla ağaçların kapladığı yamaçların dansını görmelisiniz. Dalgalan yamaçlar tavifi kelimelere sığmaz göz seyri sunar.

Gölge biraz üşütür sonbaharın uğradığı vadilerde. Güneşle gölge anlaşırcasına yer değişirler. Hele dalgalarda güneş, ısıtırdı gevşetir insanı. Sabahleyin soğuk esinti yavaş yavaş olacıklara alıştırrır. Mevsimin sonuna doğru renk boyasına batan yapraklar ağaçlarda, yamaçlarda cennetten manzaralar seyrettirir. Hayretle, ibretle, zevkle, minnetle dolu, tadı doyumsuz seyirler. Ondandır her insan sonbaharda vadi yokluğunu sever, özler, yaşmak ister.

Kış

Bir vadi özlüyorum. Kar kış olsun. Kara kışta her yer karla kaplı olsun. Sonbahardan kalma yapraklarını döken ağaçlar dallarıyla, yeşil yaprak dökmeyenler o halleriyle yağın karlara konukluk etsinler. Dallara karlar dalları tazime tutsun. Karla kaplı kim dile, kimi eğilim ağaçlarla vadi iki yakası ile baştan sonra beyaz, baştan sona bembeyaz. Sonbaharın renk cümbüşü gerilerde kaldı. Gerçekten derler ya, bütün renklerin karışımı beyaz olu. Kaderin cilvesi, sonbahardan sonra vadi kışın beyaza döner ve de bürünür.

Kara kış üşütür. Soğuk dizlere, yüzlere vur. İnsan korunabildiği kadar kışlıklar giyer. Karın altında tabiat uykuya dalar. Kar senesi var senesi derler. Karlar toprağı saklayarak, işleyerek, besleyerek bahara hazırlar. Yerlerdeki yapraklar, çör çöpler toprağı yorgan, döşek olur. Bir güzel uykuya dalar tabiat. Diriliş öncesi dirilişe hazırlıktır yapılanlar.

Kışta vadi beyanlar içindeyken canlıları ihmal etmez. Kuşlar sığınacak kuytular bulurlar. Dört ayaklı canlılar içlerine çekilirler. Zamanı gelince de çıkarlar. Avlarlar veya avlanırlar.

Kara kışta vadi çığ tehlikelerinde insanoğluna çoktan öğretir. Tepe de hareketleri de insanoğluna çoktan öğretir. Tepede hareketleri bir kar topağı yuvarlana yuvarlana kütle olurda, vadiye iner. Derede akan suyla buluşur.

Kışın sonlarına yaklaştıkça cemreler devreye girer. Suya, havaya, toprağı derken bu gelişler ve inişler vadilerde hemen görülür. Kış denince baştan sonra kar. Karla kaplı beyanlar olman tabi. Mevsimine göre yağar karlar. Bazen tutar bazen tutmaz. Kışın soğuşunda kara benzer. Mevsim karı ve soğuşu ayarlar sanki. Ama kış üşütür. Vadilerde dere sazağı soğuşu soğuşa katlar. Ağaçlar üşür. Kuşlar üşür. Ağaçların üşümesi iyi gelir derler. Hizaya gelir, yenilenir, güçlenirmiş ağaçlar.

İşte vadide yürümeler yol almak, yol bulmak önce tecrübe, sonra cesaret ister. Vadide çığdan tutun, yabancı hayvanlar, olunmadık şeylerle karşılaşılır. Vadi nede olsa kışın hakkını verir, kendine mahsur zamanı yaşatır.

Ve

Vadi cesareti öğretir. Yapacaklarını, yapılamayacaklar. Ve vadi güneşin, gölgeyle dansını öğretir gün boyu. Uzalan kısalar gölgeler. Azıcık yalayan güreşler. Karanlıklar. Aydınlıklar, derinlikler. Yükseklikler.

